

Prawna legalizacja dziecka jako wolontariusza

Julia Pasternak

 <https://orcid.org/0000-0003-4643-2127>

Uniwersytet Śląski
Wydział Prawa i Administracji

Marta Zdunek

 <https://orcid.org/0000-0002-8738-8022>

Uniwersytet Śląski
Wydział Prawa i Administracji

ZALECANE CYTOWANIE:

Pasternak, J., Zdunek, M. (2021). Prawna legalizacja dziecka jako wolontariusza. W: G. Catek, E. Sielicka (red.), *Dziecko w organizacji pozarządowej* (s. 59–67). Instytut Stosowanych Nauk Społecznych Uniwersytetu Warszawskiego.

STRESZCZENIE

Zainteresowanie wolontariatem w Polsce ciągle wzrasta. Wolontariuszem może być każda osoba fizyczna bez względu na wiek, zdolność do czynności prawnych czy poczytalność. Na zostanie wolontariuszem decydują się głównie ludzie młodzi. Dla młodzieży wolontariat jest ważny ze względu na rynek pracy, który patrzy pozytywnie na taką formę zaangażowania w życie społeczne. Wolontariusz może liczyć na otrzymanie zaświadczenia o wykonywaniu wolontariatu oraz opinię o swojej pracy. Porozumienie wolontariackie jest umową cywilnoprawną. W prawie cywilnym od wieku zależy zdolność do czynności prawnych. Osoba posiadająca zdolność do czynności prawnych może własnym działaniem nabywać i tracić prawa a także zaciągać zobowiązania. Małoletni nie może więc bez zgody przedstawiciela ustawowego zostać wolontariuszem. W Polsce nie został nałożony obowiązek organizowania wolontariatu przez szkoły, jednak istnieje nakaz stworzenia odpowiednich warunków do działania wolontariuszy.

SŁOWA KLUCZOWE

niepełnoletni, regulacje prawne wolontariatu, organizacje pozarządowe, wolontariat, zdolność do czynności prawnych.

PODSTAWA PRAWNA ORAZ NAJWAŻNIEJSZE DEFINICJE

Fundamentalnym aktem prawnym regulującym aktywność wolontariacką jest Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. 2003 nr 96 poz. 873). Przepisy odnoszące się do wolontariatu znajdują się również w ogólnych dokumentach dotyczących oświaty, takich jak Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz.U. 2017 poz. 59) oraz w rozporządzeniach Ministra Edukacji Narodowej. Za przykład można tu podać rozporządzenie z dnia 21 sierpnia 2019 r. w sprawie przeprowadzania postępowania rekrutacyjnego oraz postępowania uzupełniającego do publicznych przedszkoli, szkół i placówek (Dz.U. 2019 poz. 1737). Warto zwrócić uwagę, że inne regulacje pracy wolontariuszy odnoszą się do działalności w zakładach opieki zdrowotnej, w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, w szkołach i innych placówkach oświatowych, w poradniach psychologiczno-pedagogicznych oraz w ośrodkach kuratorskich.

Ponadto działanie wolontariatu może zostać doprecyzowane przez regulacje szczegółowe, np. regulamin wewnętrzny. W przypadku, kiedy wolontariusz wykonuje specjalistyczne zadania, do których musi posiadać określone umiejętności, spełniać wymagania lub posiadać pewne uprawnienia, wolontariat może być uregulowany indywidualnie. Przykładem indywidualnej regulacji jest porozumienie wolontariackie, które odnosi się do konkretnego wolontariusza i wynika z zawartego przez niego porozumienia z korzystającym.

Zgodnie z ustawą wolontariat jest wykonywany ochotniczo i bez wynagrodzenia. Aktywność wolontariacka jest działaniem dobrowolnym, świadomym i podjętym na rzecz innych osób. Wolontariat może, ale nie musi posiadać ram czasowych – działania mogą być podjęte terminowo lub bezterminowo, a nawet zdarza się, że działanie przybiera postać jednorazowej, doraźnej pomocy. Działania wolontariuszy mają na celu osiągnięcie określonych rezultatów.

Jeśli chodzi o kwestię związaną z tym, kto może zostać wolontariuszem, nie ma praktycznie żadnych ograniczeń. Najważniejsze jest, aby wolontariusz posiadał chęć niesienia pomocy. Według ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie, wolontariuszem jest osoba fizyczna, która dobrowolnie i świadomie oraz bez wynagrodzenia angażuje się w pracę na rzecz organizacji pozarządowych zgodnie z zasadami określonymi w tej ustawie. Nie ma jednego określonego katalogu czynności, który można byłoby nazwać wolontariatem. Fundamentalną cechą aktywności wolontariackiej jest – jak było to wcześniej wspomniane – aby czynności podejmowane przez wolontariusza były zgodne z treścią ustawy. Działalnością w ramach wolontariatu może zajmować się tylko osoba – nie może więc być to organizacja lub firma.

Zgodnie z ustawą oraz przepisami wolontariusze mogą pracować na rzecz dwóch sektorów, czyli sektora pozarządowego i sektora publicznego (Pawlus, 2012, s. 63). Stanowi o tym art. 42 ust. 1 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, zgodnie z którym wolontariusze mogą wykonywać świadczenia odpowiadające świadczeniu pracy na rzecz organizacji pozarządowych oraz podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 w zakresie ich działalności statutowej, w szczególności w zakresie działalności pożytku publicznego. Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie wprowadziła pojęcie pożytku publicznego. Za działalność pożytku publicznego uznano działalność prowadzoną w sferze zadań publicznych, które zostały wymienione w ustawie. Za przykład działalności pożytku publicznego można podać pomoc społeczną, udzielanie nieodpłatnej pomocy prawnej oraz zwiększanie świadomości prawnej społeczeństwa czy działalność charytatywną.

Ustawa obejmuje swoim zakresem wszystkie organizacje pozarządowe, a w definicji jako najważniejsze zostały wymienione fundacje i stowarzyszenia, jak również inne podmioty prowadzące działalność pożytku publicznego.

Ustawa stanowi o zasadach prowadzenia działalności pożytku publicznego przez organizacje pozarządowe, określa tryb oraz reguły i formy zlecania realizacji zadań publicznych przez administrację publiczną organizacjom pozarządowym, uzyskiwanie przez organizacje statusu organizacji pożytku publicznego. Do tego reguluje kwestię nadzoru nad działalnością organizacji pożytku publicznego, a także warunki wykonywania świadczeń przez wolontariuszy oraz korzystania z tych świadczeń.

Art. 3 ust. 2 ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie stanowi, że organizacjami pozarządowymi są wszystkie organizacje niebędące jednostkami sektora finansów publicznych w rozumieniu Ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych lub przedsiębiorstwami instytucjami badawczymi, bankami i spółkami prawa handlowego, będącymi państwowymi lub samorządowymi osobami prawnymi, niedziałającymi w celu osiągnięcia zysku, osobami prawnymi lub jednostkami organizacyjnymi nieposiadającymi osobowości prawnej, którym odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, w tym fundacje i stowarzyszenia.

Pod pojęciem instytucji kryje się więc osoba prawna, jak również nieposiadająca osobowości sfcipprawnej jednostka organizacyjna. Organizacja pozarządowa nie może być jednak jednostką

sektora finansów publicznych oraz nie może działać w celu osiągnięcia zysku. Zgodnie z definicją zawartą w ustawie organizacjami pozarządowymi są między innymi wymienione już stowarzyszenia czy fundacje, a także partie polityczne, związki zawodowe i organizacje pracodawców.

Zgodnie z ustawą osoby prawne i jednostki organizacyjne kościelne oraz stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego nie zostały uznane za organizacje pozarządowe, jednak nie znaczy to, że nie mogą wykonywać działalności pożytku publicznego.

Kościelne osoby prawne i jednostki organizacyjne działają na podstawie przepisów o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w RP, o stosunku Państwa do innych kościołów i związków wyznaniowych oraz o gwarancjach wolności sumienia i wyznania. W przypadku organizacji kościelnych i wyznaniowych, pomimo tego, że nie są one zaliczane do organizacji pozarządowych, ustawodawca przyznał im praktycznie tożsame uprawnienia i regulacje, jeśli chodzi o wolontariat. W celu realizacji działalności charytatywnej zostało przyznane kościołom oraz innym związkom wyznaniowym prawo do prowadzenia instytucji, które pro bono pomagają osobom potrzebującym. Kościoły mogą więc zakładać szpitale, schroniska dla dzieci czy zakłady dla osób potrzebujących. Przykładem może być ośrodek pomocy społecznej, którego statutowym celem jest właśnie pomaganie najbardziej potrzebującym. Ośrodek taki tworzy szerokie możliwości do pomagania lokalnej społeczności. Kościoły mogą więc korzystać z pomocy wolontariuszy, jeśli mieści się to w zakresie ich działalności statutowej, a dokładniej pomocy potrzebującym, w szczególności w zakresie działalności pożytku publicznego. Oczywiście nie można zatrudniać wolontariuszy przy pracach związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej (Pietrowski, Skiba, Niecikowska, 2005).

Wolontariusze nie posiadają obowiązku posiadania doświadczenia czy też wiedzy. Artykuł 43 ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie stanowi, że wolontariusz powinien posiadać kwalifikacje i spełniać wymagania odpowiednie do rodzaju i zakresu wykonywanych świadczeń, jeżeli obowiązek posiadania kwalifikacji i spełniania stosownych wymagań wynika z odrębnych przepisów.

Wymagania pojawią się więc tylko w szczególnych przypadkach, w momencie, kiedy wolontariusz ma do wykonania specjalistyczne zadanie, które wymaga odpowiednich kwalifikacji lub uprawnień. Jako egzemplifikację można tu wskazać Fundację Lekarze bez Granic, gdzie jako wolontariusze lekarze podejmują się pomocy potrzebującym. W tym przypadku od ochotników wymagane jest udokumentowanie swojego wykształcenia, stanu zdrowia oraz znajomości języków obcych. Tylko tacy wolontariusze zostaną przydzieleni do misji i wysłani w teren. W szeregach tej samej organizacji pracują także wolontariusze, którzy nie są lekarzami i zajmują się prowadzeniem administracji. W Polsce w szpitalu jako wolontariusz może pracować każdy, nie tylko osoby posiadające wykształcenie medyczne. Za przykład wolontariatu można podać odwiedzanie dzieci i organizowanie im rozrywki. W szpitalu mogą jednak pracować również osoby, które wspierają jako wolontariusze pracę specjalistycznych służb (Pietrowski, Skiba, Niecikowska, 2005).

Jednak w niektórych przypadkach nie tylko brak posiadania odpowiednich kwalifikacji lub wykształcenia uniemożliwia zostanie wolontariuszem. Jak już było wcześniej wspomniane, działalność publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych została uregulowana odrębnymi przepisami. Podstawą prawną w tym przypadku jest rozporządzenie Ministra Edukacji

Narodowej z dnia 1 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych. W takich miejscach, jak publiczne poradnie specjalistyczne, działalność wolontariacka jest zadaniem bardzo wymagającym, dlatego właśnie wolontariuszami mogą tam zostać tylko osoby pełnoletnie. Kolejnym przykładem są placówki opiekuńczo-wychowawcze. Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej stanowi, że wolontariuszem może być osoba pełnoletnia, która nie była skazana prawomocnym wyrokiem za umyślne przestępstwo lub umyślne przestępstwo skarbowe.

Wiek stanowi też ważną przeszkodę przy zawieraniu samej umowy, którą wolontariusze zawierają z osobą reprezentującą podmiot, na rzecz którego będą działali.

DZIECKO JAKO WOLONTARIUSZ

Zainteresowanie wolontariatem w Polsce ciągle wzrasta. Wolontariuszami zostają głównie ludzie młodzi, chociaż nie brakuje również starszych osób w szeregach wolontariuszy. Dla młodzieży wolontariat jest niewątpliwie pociągający ze względu na rynek pracy, który patrzy pozytywnie na taką formę zaangażowania w życie społeczne. Wolontariusz może liczyć na otrzymanie zaświadczenia o wykonywaniu wolontariatu oraz opinię o swojej pracy. Placówki oświatowe często nagradzają studentów i uczniów za ich chęć niesienia pomocy i gwarantują dodatkowe punkty lub oceny za ich aktywność wolontariacką. Do tego wolontariat wzmaga większą integrację społeczną, pozwala również zdobyć doświadczenie zawodowe, ma niewątpliwy wpływ na rozwój osobisty. Można więc rzec, że wolontariat staje się niezwykle popularną metodą podnoszenia kompetencji.

W Polsce nie został nałożony obowiązek organizacji wolontariatu przez szkoły, jednak istnieje nakaz stworzenia odpowiednich warunków do działania wolontariuszy. Samorząd uczniowski może wystąpić z wnioskiem o realizację działań wolontariuszy oraz stworzenie rady wolontariatu, a dyrektor ma obowiązek wyrazić zgodę oraz stworzyć warunki do realizacji działań (por. Całek, 2017). Można w tej regulacji doszukiwać się pewnego rodzaju zachęty do wykazywania tego typu inicjatywy przez młodych ludzi.

Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie nie wprowadza, jak już wspomniano, żadnych wiekowych ograniczeń dla wolontariuszy. Wolontariuszem może zostać zarówno senior, jak i osoba niepełnoletnia. Zgodnie z art. 2 pkt 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, wolontariuszem jest każda osoba fizyczna, która dobrowolnie i bez wynagrodzenia wykonuje świadczenia na rzecz uprawnionych organizacji i instytucji na zasadach określonych w ustawie. Jednak, jak wiemy, niektóre formy wolontariatu wymagają pełnoletniości ze względu na specyfikę wykonywanej pracy. Kryterium wieku może zostać narzucone również przez organizatora wolontariatu niezależnie od wymogów prawnych.

Osoba pełnoletnia może samodzielnie zdecydować o podjęciu wykonywania świadczenia jako wolontariusz. Porozumienie wolontariackie jest umową cywilnoprawną. Umowa musi więc zawierać zakres, sposób i czas wykonywania świadczeń przez wolontariusza oraz powinna zawierać postanowienie o możliwości rozwiązania świadczenia. Zawierane porozumienie może być kształtowane zgodnie z zasadą swobody umów przy obowiązkowym uwzględnieniu wy-

mogów przepisów obowiązującego prawa. Jeśli porozumienie wolontariackie zostało zawarte na okres do 30 dni kalendarzowych, może ono przybrać formę ustną lub pisemną. Pomimo braku takiego prawnego wymogu przy porozumieniach nieprzekraczających 30 dni, szczególnie przy umowach o udzielanie świadczeń zdrowotnych, zaleca się zachowanie formy pisemnej. Natomiast na żądanie wolontariusza korzystający jest zobowiązany potwierdzić na piśmie treść zawartego porozumienia, w tym wspomniany wcześniej zakres wykonywania świadczenia. Na prośbę wolontariusza korzystający może przedłożyć pisemną opinię o wykonaniu świadczeń przez wolontariusza.

Warto wspomnieć, że jedną z dobrych praktyk przy zawieraniu umowy jest dodanie do umowy klauzuli o przestrzeganiu tajemnicy służbowej przez wolontariusza, w tym w zakresie ochrony danych osobowych. Ma to szczególnie doniosłe znaczenie w czasach, w których kładzie się coraz większy nacisk na bezpieczeństwo danych poufnych.

Wolontariat jest działalnością odpowiadającą świadczeniu pracy, jednak aktywność wolontariusza nie będzie świadczeniem pracy w rozumieniu Kodeksu pracy. Zgodnie z art. 22 § 1 Kodeksu pracy przez nawiązanie stosunku pracy pracownik zobowiązuje się do wykonywania pracy określonego rodzaju na rzecz pracodawcy i pod jego kierownictwem oraz w miejscu i czasie wyznaczonym przez pracodawcę, a pracodawca – do zatrudnienia pracownika za wynagrodzeniem (Dz.U. 2020 poz. 1320). Ponieważ wolontariat jest nieodpłatny, nie zostaje nawiązany stosunek pracy pomiędzy wolontariuszem a korzystającym. Właśnie dlatego od cudzoziemca nie będzie wymagany dokument zezwalający na pracę, jeśli zdecyduje się on na podjęcie wolontariatu. Przyjęło się jednak za stosowne posiłkowanie przepisami prawa pracy, jeśli chodzi o zakres czasu wykonywania świadczenia przez wolontariusza.

Wolontariat, tak jak było to wcześniej powiedziane, świadczony jest na podstawie umowy, którą zawiera wolontariusz z osobą reprezentującą podmiot, na rzecz którego będzie działać. Zasady zawierania umów reguluje Kodeks cywilny. Osoba, która jest niepełnoletnia, nie może sama o sobie decydować. Decyzję w jej imieniu musi podjąć przedstawiciel ustawowy. W prawie cywilnym od wieku zależy zdolność do czynności prawnych. Osoba posiadająca zdolność do czynności prawnych może własnym działaniem nabywać i tracić prawa, a także zaciągać zobowiązania. Zdolność do czynności prawnych to więc nic innego, jak możliwość nabywania praw i obowiązków. Pełną zdolność do czynności prawnych nabywa się wraz z osiągnięciem pełnoletniości, czyli przez ukończenie 18 lat. Oczywiście zdarzają się wyjątki, kiedy osoba osiąga pełnoletniość przed ukończeniem 18 roku życia, a za przykład można podać tutaj kobietę uzyskującą pełnoletniość w chwili zawarcia związku małżeńskiego.

Zgodnie z Kodeksem cywilnym małoletnim jest osoba nieposiadająca pełnej zdolności do czynności prawnych. Kodeks wyróżnia dwie kategorie małoletnich. Małoletni poniżej 13 roku życia, który nie posiada w ogóle zdolności do czynności prawnych. W imieniu osoby nieposiadającej zdolności do czynności prawnych owych czynności może dokonać jedynie jej przedstawiciel ustawowy. Najczęściej będą to rodzice lub tylko jedno z nich.

Natomiast pomiędzy 13 a 18 rokiem życia sytuacja wygląda inaczej. Osoba w tym przedziale wiekowym nabywa już ograniczoną zdolność do czynności prawnych. Oznacza to, że małoletni w tym przypadku może bez zgody przedstawiciela ustawowego zawierać umowy należące do umów powszechnie zawieranych w drobnych bieżących sprawach życia codziennego. Natomiast do pozostałych czynności prawnych potrzebna jest już zgoda przedstawiciela ustawo-

wego. Małoletni mogą zawierać umowy, jednak, aby były one ważne, potrzebne jest późniejsze potwierdzenie jej przez przedstawiciela ustawowego i wyrażenie zgody. Osoba ograniczona w zdolności do czynności prawnych może sama potwierdzić ważność umowy po osiągnięciu pełnoletności.

W przypadku podjęcia wolontariatu przez osoby niepełnoletnie wymagana jest zgoda pisemna rodziców lub opiekunów prawnych. Należy więc pamiętać o dodatkowych obowiązkach związanych z wolontariatem małoletniego. Wolontariusz powyżej 13 roku życia może więc zawrzeć porozumienie wolontariackie za zgodą rodziców lub opiekuna prawnego. Taką zgodę małoletni może przedstawić przy podpisywaniu porozumienia. Powinna ona mieć formę pisemną. Często można spotkać się z przewidzianym miejscem na zgodę i podpis w porozumieniu wolontariackim. Natomiast osoba poniżej 13 roku życia nie może sama zawrzeć porozumienia. Porozumienie musi zostać zawarte przez rodzica lub opiekuna prawnego. Integralnym elementem porozumienia jest więc oświadczenie opiekuna ustawowego, który wyraża zgodę na jego zawarcie. Bez zgody rodziców lub opiekuna prawnego porozumienie nie jest prawomocne.

W tym momencie nasuwa się pytanie. Świadczenie wolontariatu odpowiada, jak już było to wyżej podane, świadczeniu pracy. Dlaczego więc nie kierowano się art. 190, który stanowi, że młodocianym w rozumieniu kodeksu jest osoba, która ukończyła 15 lat, a nie przekroczyła 18? Logicznym byłoby więc, że status wolontariusza mogłyby posiadać osoby mające zdolność do czynności prawnych z zakresu prawa pracy, wynikające z przepisów Ustawy z 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy (Moroń, 2009, s. 112, za: Pawlus, 2012, s. 63).

Inne stanowisko w przedmiotowej sprawie prezentuje Departament Pożytku Publicznego w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej. Departament „stoi na stanowisku, że osoba, która nie ukończyła 13. roku życia i nie posiada zdolności do czynności prawnych, nie może zawrzeć skutecznie umowy o wykonywanie świadczeń wolontariackich. Umowa zawarta z osobą, która nie ukończyła lat 13, jest nieważna nawet wtedy, gdy zgodę na zawarcie umowy wyrażają przedstawiciele ustawowi (rodzice lub opiekunowie prawni) małoletniego” (Moroń, 2009, s. 113, za: Pawlus, 2012, s. 64).

Zapisy dotyczące wolontariatu powinny znaleźć się w aktach prawa wewnątrzszkolnego danej placówki, a dokładniej w statucie. Szkoła decyduje o treści zapisów, ale muszą one być zgodne z ustawą Prawo oświatowe oraz innymi aktami krajowymi. Porozumienie z wolontariuszem stanowi część dokumentacji szkolnej. W razie wypadku stanowią podstawę do ubiegania się o pokrycie kosztów leczenia.

W Polsce nie został nałożony obowiązek organizacji przez szkoły wolontariatu, jednak – jak wynika z podstaw programowych – szkoła powinna brać udział w kształtowaniu u uczniów postaw prospołecznych (por. Całek, 2021). Szczególną pieczę powinien sprawować nad tym dyrektor szkoły lub placówki. Jego zadaniem jest stworzenie możliwości do działania organizacji, takich jak harcerstwo. Samorząd w porozumieniu z dyrektorem szkoły lub placówki może podejmować działania z zakresu wolontariatu

W szkole wolontariuszem może zostać każdy uczeń, oczywiście za zgodą rodzica. Procedura otrzymania zgody zależy od wewnętrznych regulacji szkoły. Dokument, który służy jej uzyskaniu, może mieć różną formę, szczególnie gdy działalność wolontariuszy nie stanowi inicjatywy odrębnej, a jest narzędziem w działaniach wychowawczych lub profilaktycznych (Kata, 2017, s. 14).

PODSUMOWANIE

Wolontariat ma niewątpliwie ogromny wpływ na rozwój osobisty młodych ludzi. Szczególnie osoby w okresie dorastania dzięki podjęciu wolontariatu mogą rozwinąć się w sferze społecznej, emocjonalnej, a nawet duchowej. W czasie wolontariatu młoda osoba gromadzi doświadczenia i buduje swoją samoświadomość, jest w stanie odkryć swoje słabe i mocne strony. Nie budzi wątpliwości, że wolontariat pomaga młodym ludziom w zbudowaniu swojego własnego systemu wartości i kręgosłupa moralnego.

BIBLIOGRAFIA

- Całek, G. (2018). Wolontariat uczniów w systemie oświaty po reformie edukacji w 2017 roku. *Trzeci Sektor*, 42(02/2018), 60–72.
- Całek, G. (2021). Wolontariat uczniów w szkole – problemy teraźniejszości, spojrzenie w przyszłość. *Praca Socjalna*, 4(36), 193–204.
- Centrum Edukacji Obywatelskiej (b.d.). *ABC wolontariatu. Legalny wolontariat*. <https://ochotnicy.ceo.org.pl/materialy-dla-nauczycieli/abc-wolontariatu-legalny-wolontariat>
- Kata, G. (2017). *Wolontariat szkolny*. http://www.bc.ore.edu.pl/Content/899/Wolontariat_szkolny_G.+Kata.pdf
- Moroń, D. (2009). *Wolontariat w trzecim sektorze. Prawo i praktyka*. Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Pawlus, T. (2012). Podstawy prawne i etyczne wolontariatu. *Warmińsko-Mazurski Kwartalnik Naukowy. Nauki Społeczne*, 2, 59–74.
- Pietrowski, D., Skiba, R., Niecikowska, R. (2005). *Jak zgodnie z prawem współpracować z wolontariuszem?*. Centrum Inicjatyw Senioralnych.

AKTY PRAWNE

- Kodeks pracy. T.j. Dz.U. 2020 poz. 1320.
- Prawo oświatowe. Dz.U. 2017 poz. 59.
- Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej w sprawie placówek opiekuńczo-wychowawczych. Dz.U. 2007 nr 201 poz. 1455.
- Rozporządzenie w sprawie przeprowadzania postępowania rekrutacyjnego oraz postępowania uzupełniającego do publicznych przedszkoli, szkół i placówek. Dz.U. 2019 poz. 1737.
- Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Dz.U. 2003 nr 96 poz. 873.